

ALENKA ŽNIDARŠIČ-KRANJC*

Moratorij za stečaje – komu je z manj stečajni lažje?

V članku želimo prikazati, ali in kako je moratorij za vlaganje prijav za začetek stečajnega postopka, ki je bil sprejet s sklepom Izvršnega sveta Republike Slovenije in je začel veljati 5. 7. 1991, vplival na število stečajev podjetij pri nas. Nesporno je, da se je zaradi navedenega sklepa zmanjšalo število pravnih oseb, ki jih je služba družbenega knjigovodstva predlagala za stečaj. Z navedenim pa se je predvsem zmanjšala obremenjenost gospodarskih oddelkov sodišč s stečajnimi zadevami. Manjši ali nikakršen vpliv pa je imel omenjeni moratorij na splošno nelikvidnost v gospodarstvu. Podobno pa se tudi škoda, ki je bila s to nelikvidnostjo povzročena, ni zmanjšala – postavlja se vprašanje, ali se ni celo povečala. Prav gotovo se je prerazporedila – po vsej verjetnosti od bogatejših in močnejših, k šibkejšim in revnejšim.¹

1. Pravni okviri veljavnega »moratorija za stečaje podjetij«

Iz zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji² je razvidno, da njegove določbe opredeljujejo predvsem dogodke, ki pogojujejo začetek prisilne poravnave, stečajnega postopka in likvidacije (trajna nelikvidnost in poslovanje z izgubo). Ekonomski interes upnika oz. dolžnika pa bi moral biti osrednji motiv, da se ti postopki tudi pravočasno začnejo.

Odsotnost tega interesa nadomešča zakon o finančnem poslovanju³ v 20. in 21. členu, ko predvideva roke, v katerih je služba družbenega knjigovodstva dolžna podati prijavo pristojnemu sodišču za uvedbo stečajnega postopka. Po zakonu so obveznosti službe družbenega knjigovodstva ob nesolventnosti naslednje:

1. če je organizacija neprekinjeno nesolventna 30 dni ali 30 dni s prekinitvami v preteklih 45 dnevih,
2. če se ne izpelje sestanek z upniki v 15 dneh oz. če se nesolventnost ne razreši z odpisom terjatev ali na drug način,
3. če je organizacija neprekinjeno nesolventna 60 dni ali 60 dni s prekinitvami v preteklih 75 dneh,

* Dr. Alenka Žnidaršič-Kranjc, znanstvena sodelavka Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

¹ V članku navajamo posamezna spoznanja, ki izhajajo iz raziskave o stečajih podjetij v RS v letih 1989–1991, ki jo opravljajo v Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

² UL SFRJ, 84/1989.

³ Uradni list SFRJ, št. 10/89, 26/89, 35/89, 58/89, 79/89 in 61/90.

4. posebno v letu 1989, če je organizacija neprekinjeno nesolventna 90 dni ali 90 dni s prekinitevami v preteklih 120 dneh, – mora organizacija v 15 dneh izpeljati sestanek z upniki zaradi poravnave ali odloga roka za plačilo obveznosti (20. člen zakona),

– dolжник ali upnik lahko vloži prijavo pristojnemu sodišču zaradi pospešitve stečajnega postopka (21. člen zakona),

– služba družbenega knjigovodstva je nemudoma dolžna vložiti prijavo pristojnemu sodišču za uvedbo stečajnega postopka (22. in 29. člen zakona).

20. in 21. člen zakona o finančnem poslovanju torej opredelujeta pogoje, v katerih smejo oz. morajo dolжник, upnik oz. služba družbenega knjigovodstva vložiti prijavo za začetek stečajnega postopka, pri čemer s tem zakonom ni predvidena obveznost za uvedbo stečaja, temveč postopnost pri sprejemanju ukrepov za sanacijo nelikvidnosti dolžnika in finančno konsolidacijo podjetja oz. zaščito dolžnika in upnikov. Celo v 21. členu ni predvidena obveznost, temveč možnost za uvedbo stečajnega postopka, kar je sicer v 22. členu z opredelitvijo rokov nesolventnosti sicer posredno omejeno. Kljub temu pa tudi po prijavi nesolventnega podjetja o uvedbi stečajnega postopka odloča pristojno sodišče, ki odloča o uvedbi stečajnega postopka po pregledu konkretnega finančnega položaja posameznega podjetja.

Ustavni zakon Republike Slovenije⁴ ki se v Sloveniji uporablja od 23. 1. 1991, je podaljšal navedene roke iz zakona o finančnem poslovanju na 90 oz. 120 dni, če pravna oseba izkazuje večje dolgoročne obveznosti do virov sredstev (trajni kapital, dolgoročne rezervacije in obveznosti), do stalnih sredstev (nematerialne in materialne naložbe, dolgoročne finančne naložbe in obvezne dolgoročne naložbe). Pri izgubarjih je treba pri ugotavljanju dolgoročnih obveznosti do virov sredstev upoštevati še izgubo. Izkazano izgubo je treba odšteti od vseh dolgoročnih obveznosti do virov sredstev.

S sklepom Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije pa je bil zaradi nastalih razmer (prekinitev oziroma zmanjšanje plačilnih tokov med republikami) sprejet moratorij za vlaganje prijav oz. uvedbo stečajnega postopka po 22. členu zakona o finančnem poslovanju, zato služba od takrat pa do preklica sklepa ne vlaga prijav za stečaje pravnih oseb, ki imajo žiroračun blokiran določeno število dni.

2. Uvedba in predlagatelj stečaja

Analiza podatkov o predlaganih in uvedenih stečajih podjetij, ki so prikazani v tabeli 1, opozarja vsaj na tri probleme oz. posebnost:

1. število predlaganih stečajev je 2-krat večje kot število uvedenih stečajev;
2. pretežni predlagatelj stečajev je služba družbenega knjigovodstva;
3. število uvedenih stečajev ni pravi kazalec nelikvidnosti v našem gospodarstvu.

V nadaljevanju bomo posamezne probleme podrobneje analizirali.

⁴ Ur. l. RS, št. 4/91.

Tabela 1: Predlagani in uvedeni stečajni podjetji v družbeni in mešani lastnini za leta 1989–1991

Leto kazalec	1989	1990	1991	1989–1991
2	15	134	263	418
3	11	60	115	186
4	11	53	90	154
5	73,3	44,7	43,7	45,1

Legenda:

2 – število predlaganih stečajev

3 – število uvedenih stečajev nad vsemi podjetji

4 – število uvedenih stečajev nad družbenimi in mešanimi podjetji

5 – uvedeni stečaj/predlagani stečaj v % (5 = 3:2)

3. Predlagani in uvedeni stečaji

Število predlaganih stečajev je več kot 2-krat večje kot število dejansko uvedenih stečajev. V celotnem opazovalnem obdobju je bilo le 45,1% predlaganih stečajev tudi uvedenih. Kot podrobneje prikazuje tabela 1, je velik del razlike med predlaganimi in uvedenimi stečaji mogoče pripisati rešitvi stečajne zadeve, s tem da je bil predlog umaknjen, zavrnjen, zavržen ali pa je bil stečajni postopek ustavljen. Posebno v letu 1991 je ta odstotek nesorazmerno velik, saj je bilo na omenjene načine rešenih kar 49,8% vseh stečajnih zadev.

Razlog za navedeno je mogoče iskati v tem, da posamezne rešitve za razrešitev plačilne nezmožnosti dolžnika zaradi večjega prizadevanja dolžnika ali pa zaradi večje pripravljenosti za dialog tako pri upnikih kot tudi pri posameznih državnih institucijah postanejo sprejemljive, šele potem ko je že vložena zahteva za uvedbo stečajnega postopka. Navedeno tezo potrjuje prav visoko povečanje deleža primerov, ko je bil predlog za uvedbo stečajnega postopka umaknjen. Ta delež se je povečal z 2,9 v letu 1990 na 15,6 v letu 1991.

Tabela 2: Oblike razreševanja vloženih prijav mimo sklepa oziroma uvedbe stečaja ali prisilne poravnave

	1989		1990		1991	
	abs	100%	abs	100%	abs	100%
1. prejeti stečaji	15	100%	134	100%	269	100%
a) umaknjen predlog			4	2,9%	42	15,6%
b) zavrnjen predlog	3	20%	3	2,4%	11	4,1%
c) zavržen predlog			1	0,7%	31	11,5%
d) rešeno na drug način*			12	8,9%	50	18,6%
Rešeno od a–d	3	20%	20	14,9%	134	49,8%

LEGENDA:

Rešeno na drug način pomeni, da je bil postopek ustavljen.

Vir: RS – st/I

Sorazmerno nizek delež uvedenih stečajev v primerjavi s prejetimi predlogi pa

kaže, da avtomatizem predlaganja podjetij za stečaj, kar se pogosto očita veljavnemu zakonu o stečaju, prisilni poravnavi in likvidaciji, vendarle ne pomeni hkrati tudi avtomatizma uvedbe stečajev, saj so sodišča praviloma preverjala, ali so izpolnjeni pogoji za začetek stečajnega postopka, in tudi preverjala ekonomsko-finančno stanje dolžnika v predhodnem postopku.⁵

4. Predlagatelji stečaja

Predlagatelj stečaja je kar v 84,2% služba družbenega knjigovodstva. Posebej v zadnjih dveh letih je predlagatelj stečaja tudi dolžnik sam (v 11,4% primerov). Upniki podjetij, ki bi po svojem ekonomskem interesu – zavarovanje svojih terjatev morali biti predlagatelji stečaja, so to le v 2,8% ali 12 primerih. (Podrobnejše podatke glej v tabeli 3.)

Tabela 3: Predlagatelji stečajev v letih 1989–1991

	1989		1990		1991	
	abs	100%	abs	100%	abs	100%
1. Upnik	0	0%	6	4,5%	6	2,2%
2. Lik. uprav.	0	0%	0	0%	0	0%
3. SDK	10	66,6%	112	83,6%	230	85,5%
4. Organ DPS	4	26,7%	0	0%	0	0%
5. Dolžnik	1	6,7%	16	11,9%	31	11,6%
6. Po uradni dolžnosti	0	0%	0	0%	2	0,7%
SKUPAJ	15	100%	134	100%	269	100%

Vir: RS – st/I

Razlogi za to, da je skoraj izključen predlagatelj stečaja SDK, so vsaj naslednji:

a) Zakonska ureditev

Zakon o finančnem poslovanju⁶ namreč določa, da je po preteku v zakonu predvidenega roka služba družbenega knjigovodstva dolžna vložiti prijavo za začetek stečajnega postopka pri pristojnem sodišču.

b) Odsotnost pravega ekonomskega interesa upnika oz. dolžnika.

Njun ekonomski interes bi morali biti osrednji motiv, da se stečajni postopki podjetij pravočasno začnejo, če bi seveda tržno gospodarstvo delovalo v vseh svojih prvinah.

Tako pa dolžniki zaradi nepoznavanja vsebine in potekov stečajev podjetij, nesposobnosti realno presoditi trenutni in prihodnji položaj podjetja, pogosto pa tudi zaradi nezmožnosti priznati lasten neuspeh odlagajo trenutek uvedbe stečajnega postopka tako dolgo, da v podjetju praktično ni možna nikakršna sanacija več. Podobno tudi upniki zaradi že naštetih razlogov, pogosto pa tudi zaradi

⁵ Glej 75. in 80. člen Zakona o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji, UL SFRJ, št. 84/1989.

⁶ Glej 22. člen Zakona o finančnem poslovanju, UL SFRJ, 10/89, 26/89, 35/89, 58/89, 79/89 in 61/90.

možnosti, da breme svojih neizterjanih in neizterljivih terjatev prenesejo na druge⁷, ne vlagajo zahtev za začetek stečajnih postopkov.

Odsotnost ekonomskega interesa upnika in dolžnika tako na eni strani v nekem smislu nadomešča zakon o finančnem poslovanju z navedbo časovnih rokov za uvedbo stečajev, po drugi strani pa hkrati tudi omogoča in podpira takšno neekonomsko obnašanje.

c) Predlagatelj stečajnega postopka (z izjemo SDK in drugih organov) mora praviloma položiti predujem za kritje stroškov za uvedbo stečajnega postopka, ki je razmeroma visok.

Stečajni dolžnik je zaradi blokade svojega žiroračuna pogosto v položaju, da tega predujma ne more poravnati. V podobnem položaju je lahko tudi upnik, katerega terjatev je lahko poleg navedenega tudi v nesorazmerju z zahtevanim ali predvidenim pologom ali pa se mu zdi strošek nepotreben zaradi avtomatizma pri predlaganju stečajev. Da je navedeno dejstvo lahko problem, kažejo svetovne izkušnje.⁸ Vrsta podjetij z obveznostmi, ki jih ne morejo poravnati, enostavno »vegetira« – obstajajo, pa ne poslujejo, upniki pa nikoli ne izterjajo svojih terjatev.

d) Upniki imajo precej slabši pregled nad celotnim stanjem dolžnika, kot ga ima SDK.

5. Dejansko »stečajno stanje« v našem gospodarstvu

Število predlaganih stečajev v zadnjem letu ni ustrezen pokazatelj podjetij, za katera je mogoče reči, da izpolnjujejo pogoje za stečaj. S sklepom IS Skupščine Republike Slovenije, sprejetim 5. 7. 1991, je bil zaradi razmer v gospodarstvu kot posledica gospodarskih in političnih nesoglasij med republikami in same vojne, zaradi česar so se zmanjšali plačilni tokovi med republikami, sprejet moratorij za vlaganje prijav za uvedbo stečajnega postopka po 22. členu zakona o finančnem poslovanju, po katerem je služba družbenega knjigovodstva dolžna po določenem času blokade žiroračuna pravne osebe vložiti predlog za stečaj.

V nasprotju s splošnim prepričanjem torej ni bil uveden moratorij za stečaje, temveč le moratorij za vlaganje prijav službe družbenega knjigovodstva, kar pomeni, da je tudi v drugem polletju prihajalo do stečajev, in sicer:

- na podlagi prejetih predlogov SDK in drugih predlagateljev, ki so vložili zahteve za uvedbo stečaja nad posameznim podjetjem do 5. 7. 1991,
- na podlagi predlogov za stečaj, prejetih od upnika, dolžnika ali drugih predlagateljev po 5. 7. 1991.

Naveden sklep IS RS je torej sicer v drugem polletju bistveno zmanjšal število predlogov za uvedbo stečajnega postopka, kar pa ne pomeni, da je tudi izboljšal razmere v gospodarstvu. Splošna nelikvidnost podjetij, kar je bil tudi v preteklem obdobju glavni razlog za vložitev predloga za uvedbo stečajnega postopka, se ni izboljšala, temveč poslabšala. To nam kažejo na eni strani podatki o blokadah žiroračunov nad 5 dni v mesecu, ki so prikazani v tabeli 5, in podatki o številu podjetij, ki so izpolnjevala pogoje za stečaj po 22. členu zakona o finančnem poslovanju.

⁷ Primer za to bi lahko bile banke, ki breme neplačenih terjatev vključujejo v kalkulacijo za izračun aktivnih in pasivnih obresti in hkrati čakajo na sanacijo bančnega sistema na makroekonomski ravni.

⁸ Glej Magnusson, D.: *Company bankruptcies* ..., s. 3.

Tabela 4: Število podjetij, ki so izpolnjevala pogoje za stečaj po 22. členu zakona o finančnem poslovanju

Leto 1991	Število vloženih prijav SDK* za stečaj oz. podjetij, ki so izpolnjevala pogoje za stečaj**	Število zaposlenih
Januar	29	5.238
Februar	32	8.882
Marec	30	6.015
April	33	4.571
Maj	30	2.845
Junij	38	2.216
Skupaj 1-6	192	29.767
Julij	76	24.515
Avgust	90	16.126
September	51	11.730
Oktober	55	6.210
November	68	4.331
December	39	2.183
Skupaj 7-12	379	65.095
SKUPAJ 1991	571	94.862

Vir: Interni podatki SDK

Legenda:

* Na tem mestu navajam podatke o številu vloženih prijav za začetek stečajnega postopka po podatkih SDK, ki se razlikujejo od istih podatkov, dobljenih iz obrazcev RS-st/1 Sekretariata za pravosodje. Po njihovih podatkih je število vloženih prijav SDK za stečaj podjetij znašalo v letu 1991 230. Te podatke navajam podrobneje v tabeli 3.

** Podjetje izpolnjuje pogoja, da SDK vloži prijavo, če je v skladu z 22. členom zakona o finančnem poslovanju, če je blokirana neprekinjeno 60 oz. s prekinitvami 75 dni oz. če ima v bilanci stanja pravna oseba večje dolgoročne obveznosti do virov sredstev od stalnih sredstev po 90 oz. 120 dneh blokade.

Tabela 5: Podatki o blokadah žiroračunov nad 5 dni v letu 1991

	GOSPODARSTVO			NEGOSPODARSTVO		
	Število pravnih oseb z blok. žiroračuni	Povprečni znesek blokacij v tolarjih	Število zaposlenih	Število pravnih oseb z blok. žiroračuni	Povprečni znesek blokacij v tolarjih	Število zaposlenih
0 za leto 1990	342	2.316.667.573	153.880			
Januar 1991	696	4.183.185.225	247.196	113	180.559.015	21.432
Februar 1991	625	4.306.050.038	213.158	105	209.113.217	25.115
Marec 1991	780	4.356.662.744	218.645	142	223.610.356	28.731
April 1991	712	4.501.207.206	190.614	167	298.063.708	31.314
Maj 1991	679	4.622.821.689	176.924	146	308.964.584	29.524
Junij 1991	696	4.821.225.819	176.311	159	317.088.786	30.562
Julij 1991	820	5.830.855.657	193.836	150	391.706.585	33.921
Avgust 1991	784	6.020.393.621	176.411	128	322.931.205	30.814
September 1991	851	6.727.669.092	171.462	121	412.871.670	29.885
Oktober 1991	889	7.445.017.547	176.295	92	326.677.405	26.914
November 1991	976	8.454.723.325	186.441	95	404.946.934	24.387
December 1991	1.006	10.946.254.442	180.057	92	316.826.262	24.954

Vir: Interni podatki SDK

Upoštevanje teh podatkov tudi bistveno spremeni sliko o razsežnosti problema stečajev podjetij, saj medtem ko število uvedenih stečajev v letu 1991 predstavlja le 0,6% vseh podjetij, kar je blizu dolgoročnemu povprečju v ZDA⁹, pa je slika popolnoma drugačna, če upoštevamo še podjetja, nad katerimi bi bil po vsej verjetnosti uveden stečaj, če ne bi veljal moratorij za predlaganje stečajev. Pri opredelitvi števila teh podjetij izhajamo iz podatka, da je izpolnilo pogoje za prijavo za stečaj v drugem polletju 379 podjetij. Ker je bilo v letu 1991 dejansko uvedenih stečajev nad podjetji le 43,7% vseh predlaganih, lahko iz tega sklepamo, da bi bil, če ne bi bil sprejet moratorij za vlaganje prijav za stečaj, v drugem polletju uveden stečajni postopek nad 166 podjetji. Tako bi bilo v letu 1991 ob tej predpostavki uvedenih 281 stečajev ali 1,5% vseh podjetij, kar je že na gornji meji števila stečajev iz dolgoročne raziskave o številu stečajev v ZDA. Glede na to da je bila ta konica dosežena v ZDA v letih največje krize in da je takšna kriza tudi v RS v trenutku analize, se zdi ta odstotek podjetij v stečaju sprejemljiv.

Vendar pa je treba upoštevati, da so stečaji veliko pogostejši v novih podjetjih, ki poslujejo manj kot 5¹⁰ oz. 8 let¹¹. V ZRN je med stečaji v letu 1985 le 34,8% takšnih podjetij, ki poslujejo več kot 8 let. Stečaj je tudi pogostejši pri t. i. nevpisanih podjetjih – posameznikih ter vpisanih podjetnikih. V teh dveh kategorijah je v ZRN v letu 1985 (podobno pa velja za celotno obdobje 1977–1985) uvedenih kar 49,5% vseh uvedenih stečajev.¹² Delež delniških družb in velikih podjetij v skupnem številu stečajev je zanemarljiv. (Glej tabelo 6.)

Tabela 6: Stečaji glede na obliko podjetja v ZRN v letu 1985 v %

Pravna oseba	v %	absolutno
1. Nevpisani podjetnik – posameznik	29,3	3.986
2. Vpisani podjetnik – posameznik	8,9	1.219
Osebn družba	10,6	1.443
4. Znotraj tega d. .o. o.	7,4	1.012
5. Družba z omejeno odgovornostjo	50,8	6.921
6. Delniška družba	0,1	20
7. Vpisana zadruga	0,1	12
8. Drugo	0,2	24
Skupaj	100,0	13.625

Če predpostavimo, da so med našimi podjetji podjetja s krajšim časom poslovanja predvsem zasebna podjetja¹³, ki praviloma nimajo zaposlenega nobenega ali enega delavca¹⁴, kar so realne predpostavke, in v nadaljevanju računamo delež stečajev uvedenih nad družbenimi podjetji, ki so zaradi velikosti in trajanja poslovanja manj rizična in bi torej moral biti delež uvedenih stečajev nižji kot za vsa podjetja, ugotovimo, da to ni tako, celo več, da je delež stečajev v podjetjih, ki ne

⁹ Dolgoročna analiza stečajev v ZDA je pokazala, da je bil delež stečajev glede na število podjetij med 0,1 in 1,5%, najvišji je bil v letih 1929–1934 in med 1979 in 1984. Schall D. s. 784.

¹⁰ Glej D. Aveni, A. s. 1120–1221, Eichberger, J., s. 707, Schall. D., s. 784–785.

¹¹ Liebl, K., s. 9.

¹² Liebl, K., s. 15.

¹³ Navedena predpostavka je realna, saj se je število pravnih oseb z leta 1990 na 1991 povečalo za 4238, od tega predstavlja povečanje 3721 pravnih oseb ali 87% povečanje števila zasebnih podjetij.

¹⁴ V letu 1991 je bilo nad zasebnimi podjetji uvedenih 25 stečajev. V teh podjetjih sta bila zaposlena le dva delavca.

sodijo v rizično skupino, višji kot dolgoročno ugotovljen najvišji delež stečajev nad celotno populacijo v ZDA med krizo.

Med uvedenimi stečaji v letu 1991 je bilo 90 od skupno 115 ali 78,2% uvedenih nad podjetji v družbeni oz. mešani lastnini. Če predpostavimo, da bi se to razmerje ohranilo tudi v stečajih, uvedenih v drugem polletju, če ne bi bilo moratorija za stečaje, ugotovimo, da bi bil v celem letu 1991 ob predpostavki enakega % uvedenih stečajev v primerjavi s prejetimi predlogi in enakega deleža družbenih v primerjavi z zasebnimi podjetji kot v prvem polletju 1991, uveden stečaj nad 219 družbenimi podjetji. To pa predstavlja v primerjavi s celotno populacijo družbenih podjetij 4,68%, kar je 2,9-krat večji odstotek, kot je odstotek stečajev podjetij v najbolj kritičnih letih v ZDA v celotni populaciji, tj. ob upoštevanju bolj rizične skupine, kot pa je skupina družbenih podjetij, ki se ocenjuje kot manj rizična. (Podrobnejše podatke glej v tabeli 7.)

Tabela 7: Delež podjetij v stečaju v primerjavi z vsemi podjetji

	1990	1991
1) število vseh pravnih oseb v gospodarstvu	14.116	18.404
2) število družbenih	4.390	4.694
3) število zasebnih	9.281	13.002
4) število uvedenih stečajev		
absolutno	60	115
% glede na 1	0,4	0,6
5) število uvedenih druž. stečajev		
absolutno	53	90
% glede na 2	1,2	1,9
6) število uvedenih ob upoštevanju 22. člena zakona o finančnem poslovanju		
a) vsa podjetja (število):		
absolutno	—	281
% glede na 1	—	1,5
b) družbena podjetja (število):		
absolutno	—	215
glede na 2	—	4,7

Navedeno spoznanje je pomembno vsaj z dveh vidikov:

1. da je kljub drugačnim statističnim podatkom delež stečajev v podjetjih, ki so pomembni del gospodarstva, večji, kot je v svetu,

2. da je s stečaji povzročena škoda po vsej verjetnosti večja, kot je ugotovljena škoda zaradi stečajev v svetu.

6. Škoda je zaradi odlaganja začetka stečajev v podjetju večja

Problem pa ni le to, da je število podjetij, ki dejansko izpolnjujejo pogoje za stečaj, večje, kot kaže statistika, temveč to, da so posledice odlaganja stečajev, če podjetja po ekonomskih in pravnih merilih izpolnjujejo pogoje za stečaj, hujše, kot

bi bile, če bi se stečaj normalno začel (če bi se) in končal. Razlogi za navedeno so naslednji:

– Že omenjeni statistični podatki kažejo, da je tudi po vloženem predlogu za stečaj v manj kot polovici primerov stečaj tudi začet. V skoraj polovici primerov stečajni postopek ni uveden. Kot že omenjeno, sta razloga za navedeno povečana aktivnost pri dolžniku na eni strani in večja pripravljenost upnikov in družbe za takšno zavarovanje stečajnega dolžnika, ki bi omogočilo večje poplačilo terjatev. Če predlog za stečaj ni vložen, *se dolžniki praviloma znajdejo v nekakšnem pat položaju*, ki jim ne omogoča ukrepanja: upniki zahtevajo plačila, za popuščanje in razgovore niso dovzetni, blokada se nadaljuje in celo veča.

– *Namesto takojšnjega reševanja ključnih problemov v poslovanju in na ta način preprečitev stečaja pomeni moratorij za veliko večino podjetij predvsem zavlačevanje, dodatno zadolževanje, povečane stroške poslovanja in v končni fazi stečaj in likvidacija, saj podjetij zaradi prevelikega nesorazmerja med terjatvami in obveznostmi ni mogoče več sanirati.*

– *Splošno neplačevanje obveznosti postaja razlog za nelikvidnost vedno večjega števila podjetij in v končni fazi tudi za večanje števila podjetij, ki zakonsko in ekonomsko izpolnjuje vse pogoje za stečaj.*

– Podjetja z visoko stopnjo nelikvidnosti so praviloma oproščena, imajo odložena ali pa enostavno ne plačujejo nikakršnih obveznosti do družbenopolitične skupnosti, kar *ogroža normalno poslovanje v družbenih dejavnostih* (zdravstvu, šolstvu), onemogoča aktivnejšo socialno politiko, pa tudi politiko zaposlovanja.

– V podjetjih s trajno nelikvidnostjo se osebni dohodki ne izplačujejo ali se izplačujejo z veliko zamudo, *kar veča socialne stiske in prelaga odgovornost in posledice z družbe, ki jih zaradi neporavnavanja obveznosti do nje ni sposobna prevzeti, na posameznika.*

– Ob nelikvidnosti ni zavarovan interes upnika, *tako da imata tako lastnik kot tudi menedžment dejansko proste roke pri razpolaganju s sredstvi, pogosto tudi na račun in v škodo upnika.*

– Določeni upniki – *predvsem upniki z večjo močjo* – imajo možnost, da se poplačujejo na škodo preostalih.

7. V čigavem interesu je sprejet moratorij za vlaganje prijav za začetek stečajnega postopka?

Ob tem se seveda zastavi vprašanje, v čigavem interesu je sprejet »moratorij« za vlaganje prijav za začetek stečajnega postopka. Odgovor je preprost. Predvsem v interesu tistih, ki imajo ob zavlačevanju uvedbe stečaja lahko določene koristi, to pa so:

1. *Družba, država, politika.* Ta je z moratorijem za vlaganje prijav poskušala zadržati hitro naraščanje števila stečajev in si pridobiti čas za učinkovito ukrepanje. Po devetih mesecih, kar moratorij velja, se seveda postavlja vprašanje, ali ni bilo tisto, kar je bilo mogoče storiti, že storjeno in da tistega, česar ni bilo mogoče storiti že do zdaj, tudi v prihodnje ne bo. Zato je po našem mnenju čas, da se ponovno preveri družbena sprejemljivost uvedenega moratorija in poskušajo presoditi tudi stroški, ki s tem nastajajo.

Če to ni ali ne bo kmalu storjeno, se dejansko postavlja vprašanje, ali tudi »država« iz odlaganja stečajev ne pobira koristi, ki niso neke »splošne družbene koristi«. Da je moratorij za stečaje v bistvu namenjen predvsem nabiranju politič-

nih točk ali celo koristi, ki jih imajo od zavlačevanja stečajev najpomembnejši upniki.

2. *Lastniki in v razmerah, ko tega lastnika ni, država, zaposleni, upravitelji – družbenega premoženja.* Stečaj je predvsem tudi varovalec upnikov pred t. i. »moralnim hazardom«. Do »moralnega hazarda«¹⁵ v razmerju dolžnik-upnik prihaja zato, ker lahko dolžnik spremeni svojo poslovno politiko, potem ko je z upnikom podpisal pogodbo. Lahko zmanjša lastna sredstva in jih nadomesti s posojilom in tako poveča tveganje posojilodajalca, lahko izbere investicijski program, ki je bolj rizičen kot tisti, ki naj bi maksimiziral vrednost podjetja in ki ga je podprl posojilodajalec. Moralni hazard je posledica možnosti dolžnika, da spremeni svoje popogodbeno obnašanje, tako da se bogastvo seli od posojilodajalca k posojilojemalcu.¹⁶ Z odlaganjem stečaja dajemo njihovim lastnikom oz. upraviteljem dejansko možnost, da iz podjetij umaknejo lastna sredstva (ustanavljanje novih podjetij pri nas) in zaradi posebnih interesov dajejo prednost posameznemu upniku, v obeh primerih pa oškodujejo preostale udeležence v morebitnem bodočem stečajnem postopku.¹⁷

3. *Največji upniki.* Če stečaj ni pravočasno uveden, lahko nekateri upniki – podobno kot lastniki – izboljšujejo svoj položaj nasproti drugim. Tako stečaj praviloma ni v interesu močnejših upnikov, predvsem bank in lastnika, ki poskušajo izboljšati svoj položaj v primerjavi z drugimi – na račun preostalih – šibkejših, tj. predvsem zaposlenih, majhnih upnikov. Če se stečaj odlaga, imajo največji upniki možnost, da zmanjšajo svoje terjatve do bodočega stečajnega dolžnika ali da jih ustrezno zavarujejo – vse na škodo preostalih udeležencev v bodočem stečajnem postopku – večkrat tudi nezakonito.

8. Sklep

Sprejeti moratorij za vlaganje prijav za začetek stečajnega postopka je seveda odpravil potuho, ki jo je takšna zakonodaja dajala upnikom. Če želijo zaščititi svoj ekonomski interes, ki bi jim moral biti imanenten, morajo sami poskrbeti za svojo lastno zaščito. Problem je, da je odlaganje stečaja prav v interesu močnejših – šibkejši pa običajno nimajo ne znanja ne sredstev, da bi stečajni postopek začeli. Podobna situacija pa je tudi pri dolžniku. Predvsem bojazen pred stečajnim postopkom, pogosto pa tudi špekulativni razlogi ali celo pritiski največjih upnikov preprečujejo podjetjem s trajno nelikvidnostjo, da bi sama vlagala zahtevo za začetek stečajnega postopka, da bi tako preprečila še hujšo škodo in kot posledico likvidacijo stečajnega dolžnika.

Končna posledica je večja škoda tako za družbo kot celoto kot tudi za posameznike – predvsem delavce. Kolikšen del škode ima posamezni upnik ali sam dolžnik, pa je predvsem odvisno od moči vsakega od njih in od »sposobnosti«, da prevali škodo, ki bi jo moral poravnati, na drugega.

¹⁵ Hax, H., s. 84.

¹⁶ Miller, M. H., s. 39–46, Smith, C. W. and Werner, J. B., s. 118, Drukarczyk s. 308–319, I. 1981, Gavish, B. in Kalay, A., s. 21–30, Green, R. C., s. 119–124.

¹⁷ Ali ni bil to dejanski razlog za spor v zvezi z obveznicami Mebla in v nadaljevanju LB SB Gorica in SKB?

1. D'Aveni, R. A.: Dependability and organizational Bankruptcy: An Application of Agency and Prospect Theory. *Management Science* 35/1989/9, s. 1120-1138.
2. Eichenberger, J.: A Note on Bankruptcy Rules and Credit Constraints in Temporary Equilibrium. *Econometrica* 57/1989/3, s. 707-715.
3. Geis, G., Meier R. F.: *White Collar Crime*. London, The Free Press 1977, 356 s. 4. Hax, H.: Economic Aspects of Bankruptcy Law. *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 141/1985/1, s. 81-103.
5. Hanak, G., Morawetz, I.: Konkurs als Strategie? *Kriminalsoziologische Bibliografie* 12/1985/46, s. 18-44.6. Ivanjko, Š.: Pravne posledice uvedbe stečaja. Strokovni seminar: *Nelikvidnost, prisilna poravnava, stečaj in položaj delavcev*, Društvo pravnikov v gospodarstvu Maribor in GV Ljubljana, februar 1990 s. 5-31.5.
7. James, S. (et all): The Administrative Costs od Corporate Bankruptcy. *The Journal of Finance* 37/1982/1, s. 219-226.6. 8. Liebl, K.: Geplante Konkurse? (I. Morawetz). Recenzija, *Kriminalsoziologische Bibliografie* 12/1985/46. s. 79-82.
9. Leigh, L. H.: *Economic Crime in Europe*. London, The London school of economics and Political Science 1980, 211 s. 7.
10. Levi M.: Betrugerischer Bankrott: Zahlungsfahigkeit als Problemlosung. *Kriminalsoziologische Bibliografie* 12/1985/46. s. 1-18.
11. Magnusson, D.: Company bankruptcies and economic crime. *Posvetovanje o problemih gospodarske kriminalite*, Ljubljana, 16-18. april 1991, s. 5.
12. Magnusson, D.: Different Types of Economic Crimes at Bankruptcy. *Posvetovanje o problemih gospodarske kriminalite*, Ljubljana, 16-18., april 1991, 4 s.
13. Plavšek, N.: Nekateri pogostejši procesni problemi v gospodarskih sporih. *Pravosodni bilten*, 12/1991/1-2, s. 31-51, 11.
14. Reporter for 1986 and Resource Material series No. 31. Fuchu, UNAFEI 1987, 321 s.
15. Rimann, B. R.: *Wirtschaftskriminalitat*. Zurich, Schulthless Polygraphischer Verlag 1973, 340 s.
16. Ude, L.: Stečaj kot način prenehanja podjetij. Strokovno posvetovanje, *Društvo pravnikov v gospodarstvu* Ljubljana, Gospodarski vestnik, Izobraževalno seminarska dejavnost, Ljubljana, november 1990.
17. Zirpins, W., Terstegen, O.: *Wirtschaftskriminalitat*. Lubeck, Max Schmidt-Romhild 1963, 1067 s.
18. White, J. M.: The Corporate Bankruptcy Decision. *Journal of Economic Perspectives* 3/1989/2, s. 129-151.